

Bruselj, 18.5.2017
COM(2017) 239 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Poročilo o uporabi Listine EU o temeljnih pravicah za leto 2016

{SWD(2017) 162 final}

1. Uvod

Temeljne pravice in vrednote, na katerih temelji Evropska unija, so bile leta 2016 na preizkušnji. Dogajanja v državah članicah so pokazala, da spoštovanja vrednot in pravic iz Listine EU o temeljnih pravicah ni mogoče šteti za vnaprej zagotovljega.

EU se je spoprijemala z raznovrstnimi izzivi: s posledicami doslej najmnogičnejšega prihoda beguncev na njene zunanje meje, ekonomskimi neravnovesji in številnimi terorističnimi napadi. Ljudje, ki so večkrat izkusili krizo, niso prepričani, da bo njihovim otrokom bolje kot njim samim. Sprašujejo se, ali so jih institucije še sposobne ščititi pred izzivi in grožnjami v zvezi z migracijami, finančnimi pretresi in terorizmom. V teh okoliščinah se krepijo nacionalizem, populizem in nestrpnost, ti pa zagovarjajo izključevanje in izolacionizem kot edina načina reševanja sedanjih izzivov.

Glede na naraščajočo nestrpnost je pomembno tudi, da EU odločno utrjuje in spodbuja enake pravice za vse. Tretji Letni kolokvij o temeljnih pravicah leta 2017 bo posvečen spodbujanju pravic žensk in enakosti spolov. To bo priložnost za obravnavo ekonomskega in političnega opolnomočenja žensk, pravic žensk v javnem in zasebnem življenju ter boja proti nasilju nad ženskami v vseh oblikah – prav to nasilje je tudi tema usmerjenih ukrepov v celotnem letu.

Vse okoliščine skupaj vplivajo na temeljne pravice v EU. EU si mora odločno prizadevati za obrambo skupnih vrednot demokracije, temeljnih pravic in pravne države pred silami, ki želijo razdeliti naše družbe ter ogroziti naš model odprtosti in solidarnosti. Evropske in nacionalne institucije morajo znova pridobiti zaupanje ljudi s tem, da dokažejo, da so sposobne zagotoviti svobodo, varnost in blaginjo. Pri tem bosta ključna uspešno varstvo in spodbujanje temeljnih pravic ljudi ter skupnih vrednot EU, institucije EU pa morajo dajati zgled. Listina je v zvezi s tem neprecenljivo orodje, ki bi ga bilo treba v celoti izkoristiti.

2. Uporaba Listine EU

2.1 Spodbujanje in varstvo temeljnih pravic

Uveljavljanje temeljnih pravic za vse v Evropski uniji

EU je leta 2016 sprejela več pobud, da bi pravice iz Listine poudarila v korist ljudi v EU. Namen številnih izmed njih je bil zagotoviti poštenost in socialno pravičnost. Komisija je na primer sodelovala v javnem posvetovanju za razvoj evropskega **stebra socialnih pravic**¹. Steber bo na podlagi socialnih pravic iz Listine podpiral dobro delujoče in poštene trge dela ter mreže socialne

¹ Rezultati posvetovanja, ki je potekalo med marcem in decembrom 2016, se proučujejo in bodo upoštevani v predlogu Komisije o evropskem stebri socialnih pravic. Več informacij je na voljo na: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/towards-european-pillar-social-rights_sl.

varnosti. V njegovem okviru bodo obravnavana ključna vprašanja za posameznike, kot so enake možnosti in dostop do trga dela, poštenu delovni pogoji ter primerna in vzdržna socialna zaščita.

Vzpostavljena je bila tudi evropska platforma za okrepitev sodelovanja pri ukrepanju proti neprijavljenemu delu² in v podporo zagotavljanju spoštovanja **pravice do poštenih in pravičnih delovnih pogojev** (člen 31 Listine).

Leta 2016 so bili sprejeti ukrepi za spodbujanje spoštovanja **pravice do družinskega življenja** (člen 7 Listine):

- Komisija je predlagala nova pravila v okviru Uredbe Bruselj IIa, s katerimi bo, ko bodo sprejeta, izboljšana zaščita otrok v čezmejnih sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo glede varstva in vzgoje otrok³;
- sprejeti sta bili novi uredbi za pomoč mednarodnim parom, poročenim ali v registrirani partnerski skupnosti, pri vsakodnevnem upravljanju premoženja in pri njegovi razdelitvi v primeru razveze ali smrti enega od njiju⁴.

Pravica do nepristranskega sodišča (člena 47 in 48 Listine) je bila konkretizirana s sprejetjem svežnja direktiv: o domnevi nedolžnosti in pravici biti navzoč na sojenju⁵, o brezplačni pravni pomoči⁶ in o procesnih jamstvih za otroke⁷. Zadnjenavedena in nova pravila Bruselj IIa bodo pozitivno vplivali tudi na **pravice otroka** (člen 24 Listine).

Komisija je uvedla platformo za spletno reševanje sporov⁸, ki potrošnikom pomaga izvensodno rešiti spore s trgovci v EU glede spletnih nakupov, in to poceni, preprosto, hitro in v katerem koli uradnem jeziku EU, s čimer se krepi **varstvo potrošnikov** (člen 38 Listine).

² Sklep (EU) 2016/344 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o vzpostavitvi evropske platforme za okrepitev sodelovanja pri ukrepanju proti neprijavljenemu delu (UL L 65, 11.3.2016, str. 12–20).

³ Predlog uredbe Sveta o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodni ugrabitvi otrok (prenovitev) (COM(2016) 411 final z dne 30. junija 2016).

⁴ Uredba Sveta (EU) 2016/1103 z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema (UL L 183, 8.7.2016, str. 1–29); Uredba Sveta (EU) 2016/1104 z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti (UL L 183, 8.7.2016, str. 30–56).

⁵ Direktiva (EU) 2016/343 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in krepitvi pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku (UL L 65, 11.3.2016, str. 1–11).

⁶ Direktiva (EU) 2016/1919 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. oktobra 2016 o brezplačni pravni pomoči za osumljene in obdolžene osebe v kazenskem postopku ter za zahtevane osebe v postopku na podlagi evropskega naloga za prijete (UL L 297, 4.11.2016, str. 1–8).

⁷ Direktiva (EU) 2016/800 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. maja 2016 o procesnih jamstvih za otroke, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskem postopku (UL L 132, 21.5.2016, str. 1–20).

⁸ Na voljo na: <https://webgate.ec.europa.eu/odr/main/index.cfm?event=main.home.chooseLanguage>.

Varstvo osebnih podatkov v EU in drugje

Med osrednjimi področji, obravnavanimi leta 2016, je bilo **varstvo osebnih podatkov** (člen 8 Listine). Velik korak naprej v zvezi s tem je bilo sprejetje splošne uredbe o varstvu podatkov⁹ in direktive o varstvu podatkov za policijske organe in kazenske sodne organe¹⁰.

Splošna uredba o varstvu podatkov krepi in posodablja obstoječa pravila: ljudje bodo imeli lažji dostop do lastnih osebnih podatkov, pravico do prenosljivosti podatkov, razjasnjeno „pravico do pozabe“ in nekatere pravice, ki se uporabljajo v primeru kršitve varstva osebnih podatkov. Splošna uredba o varstvu podatkov tudi zavezuje podjetja in organizacije, da o hudih kršitvah varstva podatkov hitro obvestijo nacionalni nadzorni organ, tako da lahko uporabniki ustrezno ukrepajo. Nadalje ta uredba kot enotni pravni instrument EU vzpostavlja enoten sklop pravil, ki posameznikom zagotavljajo enako varstvo, ne glede na to, kje v EU so.

Cilj Direktive (EU) 2016/680 je vzpostaviti učinkovito izmenjavo informacij med nacionalnimi organi pregona ter zagotoviti, da so podatki o žrtvah, pričah in osebah, osumljenih kaznivih dejanj, ustrezno varovani v okviru kazenske preiskave ali kazenskega pregona. Vsa obdelava podatkov v okviru kazenskega pregona v EU bo morala biti v skladu z načeli nujnosti, sorazmernosti in zakonitosti ter vključevati ustrezna varovala za posameznike.

Komisija je poleg tega okrepljenega varstva v EU zagotovila tudi ustrezno varstvo podatkov zunaj EU. Julija 2016 je sprejela sklep o ustreznosti **zasebnostnega ščita** EU-ZDA, ki zagotavlja prosti pretok osebnih podatkov za komercialne namene med podjetji iz EU in ZDA s potrdilom o skladnosti z zasebnostnim ščitom, pri tem pa varuje temeljno pravico do varstva podatkov.

Drug mejnik je bil decembrska sklenitev **krovnega sporazuma**¹¹ med EU in ZDA, ki zagotavlja visoko raven varstva podatkov za vse prenose osebnih podatkov med EU in Združenimi državami Amerike v okviru policijskega ali pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah.

Varstvo pravic najranljivejših

V kriznih časih so pogosto najbolj prizadeti najranljivejši. Med pomembnimi področji, na katera se je EU osredotočila leta 2016, je bilo obravnavanje migracijskih razmer, zlasti zagotavljanje varstva **pravice do azila** (člen 18 Listine) in spoštovanja **načela nevračanja** (člen 19 Listine). Komisija je po

⁹ Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov) (UL L 119, 4.5.2016, str. 1–88).

¹⁰ Direktiva (EU) 2016/680 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov, ki jih pristojni organi obdelujejo za namene preprečevanja, preiskovanja, odkrivanja ali pregona kaznivih dejanj ali izvrševanja kazenskih sankcij, in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Okvirnega sklepa Sveta 2008/977/PNZ (UL L 119, 4.5.2016, str. 89–131).

¹¹ Sporazum med Združenimi državami Amerike in Evropsko unijo o varstvu osebnih podatkov pri preprečevanju, preiskovanju, odkrivanju in pregonu kaznivih dejanj;
http://ec.europa.eu/justice/data-protection/files/dp-umbrella-agreement_en.pdf.

svojem Sporočilu o **reformi skupnega evropskega azilnega sistema**¹² iz aprila 2016 predlagala spremembe veljavnih pravil za:

- (i) vzpostavitev bolj poštenega in vzdržnega sistema za dodeljevanje prosilcev za azil med državami članicami (predlog za prenovitev dublinske uredbe)¹³ ter zagotovitev njegovega učinkovitega izvajanja (predlog za prenovitev uredbe Eurodac)¹⁴;
- (ii) večjo harmonizacijo azilnih postopkov in standardov mednarodne zaščite za zagotovitev visoke ravni zaščite in sprejema ter ustreznih zaščitnih ukrepov za prosilce za azil v vsej EU in za zmanjšanje neregularnih sekundarnih gibanj (predlog uredbe o azilnih postopkih¹⁵, uredbe o pogojih¹⁶ in prenovljene direktive o pogojih za sprejem¹⁷);
- (iii) lažji skupni pristop k varnemu in zakonitemu prihodu v EU za ljudi, ki potrebujejo mednarodno zaščito, v solidarnosti z državami, ki gostijo veliko razseljenih oseb (predlog uredbe o vzpostavitvi okvira Unije za preselitev¹⁸);
- (iv) preoblikovanje Evropskega azilnega podpornega urada v povsem delujočo agencijo EU z razširjenim mandatom za obravnavanje kakršne koli strukturne slabosti azilnega sistema EU (predlog uredbe o Agenciji Evropske unije za azil¹⁹).

Spodbujanje in varstvo **pravic otroka** (člen 24 Listine) sta bila v središču tega zakonodajnega ukrepanja. Posebna pozornost je bila namenjena otrokom brez spremstva na ključnih področjih, kot so presoja otrokove koristi, pravica otroka, da izrazi svoje mnenje v azilnih postopkih, ter zagotavljanje primernih pogojev za sprejem in učinkovitega skrbništva²⁰. Celovit pristop Komisije k zaščiti vseh otrok pri migracijah je bila osrednja tema 10. letnega evropskega foruma o otrokovih pravicah v novembru²¹. Decembra 2016 je Komisija predlagala okrepitev schengenskega informacijskega sistema²², s čimer bo izboljšana sposobnost organov kazenskega pregona in mejnih policistov, da najdejo pogrešane otroke, tudi v okviru migracij.

¹² Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu: K reformi skupnega evropskega azilnega sistema in krepitvi zakonitih poti v Evropo (COM(2016) 197 final z dne 6. aprila 2016).

¹³ COM(2016) 270.

¹⁴ [COM\(2016\) 272.](#)

¹⁵ [COM\(2016\) 467.](#)

¹⁶ [COM\(2016\) 466.](#)

¹⁷ COM(2016) 465.

¹⁸ COM(2016) 468.

¹⁹ COM(2016) 271.

²⁰ Pregled spremenjenih in predlaganih določb o zaščiti otrok v zgoraj navedenih zakonodajnih predlogih je na voljo na: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights_child/ceas_provision_on_children_table_updated.pdf.

²¹ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=34456. Temu je sledilo sprejetje sporočila *Zaščita otrok pri migracijah z dne 12. aprila 2017* (COM(2017) 211 final).

²² http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-4402_sl.htm.

Spodbujanje odprtih in strpnih družb, v katerih ni rasizma

Zaradi sedanjega vzdušja sta se okrepila **rasizem in nestrpnost do etničnih, verskih in drugih manjšin** po Evropi²³. To vpliva na številne temeljne pravice iz Listine, vključno s pravico do nediskriminacije (člen 21), pravico do dostojanstva (člen 1), pravico do osebne celovitosti (člen 3) in pravico do življenja (člen 2).

Komisija je zagotovila platformo, v okviru katere si države članice, civilna družba, agencije EU in mednarodne organizacije²⁴ prizadevajo za boljše odzivanje na kazniva dejanja iz sovraštva in sovražni govor. Osrednja pozornost je bila namenjena:

- evidentiranju in zbiranju podatkov o kaznivih dejanjih iz sovraštva v vseh državah članicah,
- krepitvi podpore žrtvam in
- preprečevanju nezakonitega sovražnega govora na spletu.

Komisija je poleg te podpore politiki nadaljevala tudi dvostranske dialoge z državami članicami o največjih vrzelih v njihovem prenosu zakonodaje EU²⁵. Številne države članice so zaradi tega spremenile svojo kazensko zakonodajo.

Komisija je za omejitev širjenja sovražnega govora na spletu in opolnomočenje novih medijskih akterjev 31. maja dosegla dogovor z družbami Facebook, Twitter, YouTube in Microsoft o **kodeksu ravnanja za odpravo nezakonitega sovražnega govora na spletu**²⁶. Družbe so se med drugim zavezale, da bodo:

- v manj kot 24 urah pregledale večino veljavnih obvestil državljanov in civilne družbe za odstranitev nezakonitih vsebin, ki javno spodbujajo nasilje in sovraštvo, ter
- jih proučile tudi glede spoštovanja nacionalne kazenske zakonodaje, s katero je prenesena zakonodaja EU.

²³ Raziskava iz leta 2013, ki jo je opravila Agencija EU za temeljne pravice (v nadaljnjem besedilu: FRA), je razkrila, da je v državah, kot so Madžarska, Francija in Belgija, do 48 % anketirancev razmišljalo o izselitvi, ker se kot Judje niso več počutili varni: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/discrimination-and-hate-crime-against-jews-eu-member-states-experiences-and>. V več državah članicah so mošeje začeli varovati policisti, v letih 2014 in 2015 pa so organizacije civilne družbe v državah, kot so Francija, Združeno kraljestvo, Švedska in Belgija, poročale o močnem povečanju števila protimuslimanskih incidentov, vključno z nasilnimi napadi na muslimanke, ki so nosile naglavne rute. Čedalje več je napadov in sovražnega govora, usmerjenih proti proslcem za azil in migrantom, ter napadov in poskusov požiga zatočišč za begunce. Po referendumu v Združenem kraljestvu junija 2016 je opazen val sovraštva, usmerjen proti posameznikom in skupinam zaradi njihovega narodnostnega ali etničnega izvora, organizacije civilne družbe pa poročajo o povečani sovražnosti do Romov in ljudi afriškega porekla v številnih državah članicah. Leta 2017 bo FRA objavila rezultate svoje raziskave EU-MIDIS II, ki bodo omogočili primerjavo trendov v izkušnjah različnih manjšin.

²⁴ Skupina EU na visoki ravni za boj proti rasizmu, ksenofobiji in drugim oblikam nestrpnosti; glej: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=51025.

²⁵ Okvirni sklep Sveta 2008/913/PNZ z dne 28. novembra 2008 o boju proti nekaterim oblikam in izrazom rasizma in ksenofobije s kazensko-pravnimi sredstvi.

²⁶ Na voljo na: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf.

Komisija tesno spremlja napredek v sodelovanju s civilno družbo, državami članicami in informacijskimi družbami ter je decembra predstavila prve rezultate²⁷.

Spodbujanje medijske pismenosti, kritičnega razmišljanja in uravnoveženega poročanja na osnovni ravni je poleg izobraževanja ključni ukrep EU, oba ukrepa pa EU podpira za preprečevanje nestrpnosti na spletu in drugje (glej oddelek 4).

2.2 Zagotavljanje spoštovanja temeljnih pravic

Institucije, organi, uradi in agencije Unije morajo spoštovati Listino pri vsem svojem ukrepanju; kakršna koli neskladnost je lahko predmet postopka na Sodišču Evropske unije (SEU). Komisija si zelo prizadeva za vključevanje temeljnih pravic, tj. za zagotovitev, da so v celoti spoštovane v vseh njenih zakonodajnih predlogih in predlogih politike.

Nova **direktiva o boju proti terorizmu**, o kateri sta Evropski parlament in Svet dosegla dogovor decembra 2016²⁸, je dober primer tega vključevanja. Vključuje izrecno – prvo svoje vrste – klavzulo o temeljnih pravicah, v procesu njenega snovanja in pogajanja o njej pa so bili upoštevani številni vidiki temeljnih pravic, vključno z nujnostjo in sorazmernostjo posegov v pravice do svobode gibanja, varstva podatkov in svobode izražanja (členi 45, 8 in 11 Listine). Ustrezno sta bili upoštevani tudi načeli zakonitosti in sorazmernosti kaznivih dejanj in kazni (člen 49 Listine) ter pravice žrtev, vključno s pravico do učinkovitega pravnega sredstva (člen 47 Listine). Naknadna ocena Direktive bo vključevala tudi njen vpliv na temeljne pravice in svoboščine.

Komisija je leta 2016 sprejela predlog posodobitve **uredbe o sistemu EU za nadzor izvoza** za občutljivo blago (z dvojno rabo)²⁹. Uredba zagotavlja trden okvir za nadzor izvoza tehnologije za kibernetški nadzor, če obstaja tveganje njene zlorabe za hude kršitve človekovih pravic ali mednarodnega humanitarnega prava. Poleg tega so bila na podlagi predloga Komisije okrepljena pravila EU o prepovedi izvoza in uvoza blaga, ki bi se lahko uporabilo za izvršitev smrtne kazni ali mučenje v drugih državah, in sicer z novembrskim sprejetjem spremembe **uredbe o preprečevanju mučenja**³⁰.

²⁷ Prva ocena novega kodeksa ravnanja je na voljo na naslovu: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/factsheet-code-conduct-8_40573.pdf.

²⁸ Direktiva (EU) 2017/541 z dne 15. marca 2017.

²⁹ Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi režima Unije za nadzor izvoza, prenosa, posredovanja, tehnične pomoči in tranzita blaga z dvojno rabo (COM(2016) 616 final z dne 28. septembra 2016).

³⁰ Uredba (EU) 2016/2134 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. novembra 2016 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 1236/2005 o trgovini z določenim blagom, ki bi se lahko uporabilo za izvršitev smrtne kazni, mučenje ali drugo okrutno, nečloveško ali poniževalno ravnanje ali kaznovanje (UL L 338, 13.12.2016, str. 1).

Vključevanje zajema tudi druga področja, kot je uporaba sredstev EU. Komisija je leta 2016 sprejela smernice o zagotavljanju spoštovanja Listine, ki jih morajo države članice upoštevati pri izvajanju **evropskih strukturnih in investicijskih skladov**³¹.

Kar zadeva **migracije**, je Komisija v okviru skupnega poizvedovanja Evropskega varuha človekovih pravic glede ocene učinka Izjave EU-Turčija z dne 18. marca 2016 na človekove pravice navedla, da bo še naprej tesno spremljala izvajanje Izjave, tudi glede spoštovanja človekovih pravic v EU in v Turčiji³².

Pristop EU k Evropski konvenciji o človekovih pravicah ostaja prednostna naloga Komisije, ne samo zaradi njene pravne obveznosti v okviru Pogodbe. Pristop bo okrepil naše skupne vrednote, izboljšal učinkovitost prava Unije in povečal usklajenost varstva temeljnih pravic v EU. Vendar so bila v mnenju SEU iz decembra 2014 (v katerem je bila ugotovljena nezdržljivost osnutka pristopnega sporazuma iz leta 2013 s Pogodbama) postavljena številna pomembna in kompleksna vprašanja, ki zahtevajo ponovna pogajanja o osnutku glede številnih točk. Komisija kot pogajalec EU proučuje rešitve za raznovrstna vprašanja, ki jih je postavilo Sodišče, v okviru ustrezne delovne skupine Sveta.

2.3 Ozaveščanje o Listini

Da bi državljani svoje temeljne pravice lahko uveljavili v celoti, jih morajo dobro poznati. Vedeti morajo tudi, na koga se obrniti, kadar so njihove pravice kršene. Oktobra 2016 je Komisija uvedla **spletno orodje za pomoč na področju temeljnih pravic**³³.

Na konferenci „Uporaba Listine EU o temeljnih pravicah v nacionalnih politikah“, ki jo je nizozemsko predsedstvo organiziralo februarja 2016, so bili predstavljeni raznovrstne dobre prakse in orodja za pomoč nacionalnim organom pri presoji, kdaj in kako naj Listino uporabijo pri pripravi nacionalnih politik in zakonodaje.

Komisija poleg tega uporablja sredstva EU za podporo projektov in mrež za analizo nacionalne sodne prakse v zvezi z Listino in za zagotavljanje usposabljanja pravnih strokovnjakov o njeni uporabi.

Svet je kot nadaljnje ukrepanje po izdaji *Poročila Komisije o uporabi Listine* za leto 2015 junija sprejel sklepe o uporabi Listine³⁴, Evropski parlament pa je decembra sprejel resolucijo o razmerah na

³¹ UL C 269, 23.7.2016, str. 1.

³² Splošno sodišče je v sodbi (z dne 28. februarja 2017) v zadevah T-192/16, T-193/16 in T-257/16 razsodilo, da „izjave EU in Turčije ni mogoče šteti za ukrep, ki ga je sprejel Evropski svet ali katera koli institucija, organ, urad ali agencija Evropske unije“ (točka 71).

³³ To orodje, ki temelji na orodju „Clarity“, ki ga je razvila Agencija EU za temeljne pravice, je zdaj del portala e-pravosodje, https://e-justice.europa.eu/content_where_to_turn_for_help-459-sl.do.

³⁴ Na voljo na: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10005-2016-INIT/sl/pdf>.

področju temeljnih pravic v Evropski uniji³⁵. Razprave v Svetu in Evropskem parlamentu so prispevale k še večji zavesti o razvoju temeljnih pravic v EU in izzivih v zvezi z njimi.

2.4 Pregled institucij EU, ki ga izvaja Sodišče

V združenih zadevah *Ledra Advertising* ter *Mallis in Malli*³⁶ je Sodišče v pritožbenem postopku zavrnilo tožbe za razglasitev ničnosti in odškodnino, ki so jih vložili državljani in podjetja proti zmanjšanju vrednosti njihovih vlog v dveh bankah na Cipru. To je bilo dogovorjeno z memorandumom o soglasju iz leta 2013 med ciprskimi organi in evropskim mehanizmom za stabilnost. Sodišče je poudarilo, da se Listina uporablja za institucije EU tudi, če delujejo zunaj pravnega okvira EU. Navedlo je, da mora Komisija zagotoviti, da je memorandum o soglasju skladen s temeljnimi pravicami iz Listine. Omejitev lastninske pravice (člen 17 Listine) je bila utemeljena glede na cilj, ki je bil zagotoviti stabilnost bančnega sistema euroobmočja kot celote, in glede na neposredno nevarnost finančne izgube, ki bi ji bili izpostavljeni vlagatelji, če bi banki propadli. Zato je Sodišče razsodilo, da ni mogoče šteti, da je Komisija prispevala h kršenju Listine.

3. Uporaba Listine v državah članicah in s strani držav članic

3.1 Dogajanja v zvezi s temeljnimi pravicami in pravno državo

Listina se uporablja za države članice samo pri njihovem izvajanju prava Unije. Postopki za ugotavljanje kršitev proti državam članicam v zvezi s kršenjem Listine se lahko torej začnejo samo, kadar je vzpostavljena zadostna povezava s pravom Unije.

Vendar morajo države članice, tudi kadar delujejo zunaj okvira izvajanja prava Unije, spoštovati vrednote, na katerih temelji Unija. Ključni pogoj za varstvo temeljnih pravic je pravna država. Komisija je leta 2014 uvedla okvir za reševanje razmer nastajajočih sistemskih groženj za pravno državo, ki jih ni mogoče učinkovito reševati z zaščitnimi ukrepi na nacionalni ravni ali veljavnimi instrumenti (zlasti postopki za ugotavljanje kršitev) na ravni EU³⁷.

Komisija je zaradi dogodkov na Poljskem, zlasti glede ustavnega sodišča, julija 2016 izdala priporočilo³⁸ in decembra 2016 dopolnilno priporočilo³⁹ v tem okviru. Zaradi škodljivih vplivov na legitimnost, integriteto in pravilno delovanje ustavnega sodišča je preprečen učinkovit ustavni pregled.

³⁵ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 13. decembra 2016 o razmerah na področju temeljnih pravic v Evropski uniji v letu 2015 (2016/2009(INI)).

³⁶ Zadevi C-8-10/15P in C-105-109/15P.

³⁷ Sporočilo Novi okvir EU za krepitev načela pravne države (COM(2014) 158 final z dne 19. marca 2014).

³⁸ Priporočilo Komisije (EU) 2016/1374 z dne 27. julija 2016 v zvezi z načelom pravne države na Poljskem, C/2016/570 (UL L 217, 12.8.2016, str. 53–68).

³⁹ Priporočilo Komisije (EU) 2017/146 z dne 21. decembra 2016 v zvezi z načelom pravne države na Poljskem o dopolnitvi Priporočila Komisije (EU) 2016/1374, C/2016/8950 (UL L 22, 27.1.2017, str. 65–81).

Reševanje tega položaja je v splošnem interesu. Če se v eni izmed držav članic ne spoštuje več pravna država, je ogroženo sólo delovanje Unije.

Oktober 2016 je Evropski parlament sprejel resolucijo o uvedbi mehanizma EU za demokracijo, pravno državo in temeljne pravice⁴⁰. Komisija je pozdravila splošni cilj resolucije, ki je zagotoviti spoštovanje in krepitev skupnih vrednot EU⁴¹. Kljub temu Komisija meni, da bi bilo treba čim bolje uporabiti obstoječe instrumente, pri tem pa se izogniti podvajanju. Različna obstoječa orodja in akterji že zagotavljajo vrsto dopolnilnih in učinkovitih sredstev za spodbujanje in podpiranje skupnih vrednot. Komisija bo ta sredstva še naprej vrednotila in na njih gradila. Eden izmed osnovnih ciljev Parlamenta je bil zagotoviti večjo dostopnost in prepoznavnost raznih obstoječih podatkov in poročil o razmerah glede temeljnih pravic v državah članicah, tudi na nacionalni ravni. Komisija je to pozdravila, saj številni drugi akterji – vključno s Svetom Evrope in njegovo Beneško komisijo, Agencijo EU za temeljne pravice (FRA) in nevladnimi organizacijami – zbirajo informacije o pravni državi, demokraciji in temeljnih pravicah v državah članicah.

3.2 Smernice Sodišča za države članice

SEU je še naprej (v okviru sistema predlogov za sprejetje predhodne odločbe) zagotavljalo smernice nacionalnim sodiščem glede uporabe in razlage Listine.

Sodišče je v združenih zadevah **Tele2 Sverige AB**⁴² ter **Tom Watson in drugi**⁴³ proučilo zakona dveh držav članic, ki sta zahtevala splošno in neselektivno hrambo podatkov o prometu in lokaciji vseh naročnikov in registriranih uporabnikov v zvezi z vsemi elektronskimi komunikacijskimi sredstvi. Ugotovilo je, da sta ta zakona omejevala temeljne pravice do zasebnega življenja in varstva osebnih podatkov (člena 7 in 8 Listine). Zaradi širokega obsega in omejenih zaščitnih ukrepov nobena od navedenih omejitev ni veljala za utemeljeno, čeprav je bil cilj boj proti hudim kaznivim dejanjem. Kljub temu lahko tak cilj utemeljuje ciljno hrambo podatkov o prometu in lokaciji, če je to omejeno na tisto, kar je res nujno glede na kategorije podatkov, ki naj se hranijo, komunikacijsko sredstvo, za katero gre, zadevne osebe in obdobje hrambe.

Sodišče je v zadevi **GS Media BV**⁴⁴ razsodilo o **namestitvi hiperpovezav** glede na temeljno pravico do svobode izražanja (člen 11 Listine). Medijska družba je na svojem spletišču namestila hiperpovezavo, ki je obiskovalce usmerjala na spletišča, na katerih so bile na voljo fotografije slavne osebe, ki jih je posnela revija *Playboy*. Ker imetnik avtorskih pravic ni dovolil objave fotografij na teh

⁴⁰ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 25. oktobra 2016 o uvedbi mehanizma EU za demokracijo, pravno državo in temeljne pravice.

⁴¹ Plenarna razprava Evropskega parlamenta z dne 25. oktobra 2016.

⁴² C-203/15.

⁴³ C-698/15.

⁴⁴ C-160/15.

spletiščih, je urednik revije trdil, da so bile z navedbo hiperpovezave kršene avtorske pravice. Medijska družba je še naprej navajala iste hiperpovezave ali podobne hiperpovezave, kadar nekatere od prejšnjih niso bile več na voljo. Sodišče je glede na upošteveno direktivo EU o avtorskih pravicah⁴⁵ razsodilo, da mora vsako priobčitev dela javnosti dovoliti imetnik avtorske pravice. Menilo je, da razširjanje – brez dovoljenja imetnika avtorskih pravic – hiperpovezav do del na zadevnih spletiščih dejansko pomeni „priobčitev javnosti“. Ob tem pa je priznalo, da bi lahko bilo v posameznih primerih za osebo, ki objavi povezave, težko ugotoviti, ali je dovoljenje izdano. V tem okviru je treba vzpostaviti pošteno ravnoesje med pravico imetnika avtorskih pravic in pravico osebe, ki objavi povezavo, do svobodnega izražanja. Kadar se zadnjenavedena zaveda ali bi se morala zavedati kršenja avtorskih pravic, kot je bilo v obravnavani zadevi, njeno ravnanje pomeni „priobčitev javnosti“ brez dovoljenja imetnika avtorskih pravic.

Sodba v združenih zadevah **Aranyosi in Căldăraru**⁴⁶ se je nanašala na obveznost držav članic, da spoštujejo temeljne pravice iz Listine, zlasti **prepoved mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja**, pri izvrševanju **evropskega naloga za prijetje**. Sodišče je razsodilo, da morajo v skladu s členom 4 (ki določa absolutno pravico) izvršilni organi, če imajo informacije o dejanski nevarnosti za nečloveško ali ponižujoče ravnanje zaradi razmer v zaporu v odreditveni državi, to nevarnost oceniti glede na zadevno osebo, kadar se odločajo o tem, ali izvršiti evropski nalog za prijetje. Če je ugotovljeno, da v zvezi z zadevno osebo obstaja taka nevarnost, je treba poročati o izvršitvi evropskega naloga za prijetje in izvršitev se lahko opusti, če nevarnosti v razumnem času še vedno ni mogoče izključiti. Pri ocenjevanju nevarnosti organ, odgovoren za izvršitev, ustrezno upošteva temeljno **pravico osebe do svobode** in načelo **domnevne nedolžnosti** (člena 6 in 48 Listine).

3.3 Navajanje Listine v nacionalni sodni praksi

Nacionalna sodišča imajo še naprej ključno vlogo pri zagotavljanju spoštovanja temeljnih pravic in pravne države. Agencija EU za temeljne pravice⁴⁷ je ugotovila, da so nacionalna sodišča leta 2016 Listino še naprej uporabljala kot smernice in navdih, tudi v številnih zadevah, ki niso spadale na področje prava Unije.

V središču pozornosti so bile zlasti **pravice otroka** (člen 24 Listine). Zadeva pred sodiščem Združenega kraljestva⁴⁸ se je nanašala na nigerijskega državljana, ki je v Združenem kraljestvu prebival že 25 let. Njegovi hčerki (stari 13 oziroma 11 let) sta bili britanski državljanke. Vložil je

⁴⁵ Direktiva 2001/29/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2001 o usklajevanju določenih vidikov avtorske in sorodnih pravic v informacijski družbi (UL L 167, 22.6.2001, str. 10–19).

⁴⁶ C-404/15, C-659/15.

⁴⁷ Letno poročilo Agencije za temeljne pravice za leto 2016 bo objavljeno maja 2017.

⁴⁸ Višje sodišče (oddelek za imigracijo in azil), Adebayo Abdul proti Secretary of State for the Home Department, [2016] UKUT 106 (IAC).

pritožbo zoper nalog za deportacijo, izdan na podlagi javnega reda. Sodišče je razveljavilo odločbo sodišča prve stopnje, ker je menilo, da to ni upoštevalo obstoja pravice otroka do rednih osebnih odnosov in neposrednih stikov z obema staršema, če to ni v nasprotju z njegovimi koristmi (člen 24). Ta določba iz Listine je bila razložena kot „samostojna pravica“ v okviru prava priseljevanja.

V drugem primeru je švedsko sodišče uporabilo člen 24 Listine kot edini pravni vir za razlago nacionalnega kazenskega prava na otroku prijazen način⁴⁹. Standardna kazen za osebe, ki kateremu koli tujcu pomagajo vstopiti na Švedsko v zameno za plačilo, je od tri do štiri mesece zapor. Vendar je v tem primeru sodišče priznalo, da je bil motiv zadevne osebe želja, da pomaga otrokom. Naložilo je samo pogojno kazen, skupaj z delom v korist skupnosti, glede na člen 24 Listine in obveznost državnih organov, da upoštevajo korist otroka.

4. V žarišču: letni kolokvij o temeljnih pravicah iz leta 2016: Medijski pluralizem in demokracija

Letni kolokvij o temeljnih pravicah je edinstven prostor za dialog, ki spodbuja medsebojno sodelovanje in politično delovanje za spodbujanje in varstvo temeljnih pravic v EU. To je priložnost za opredelitev in izvajanje konkretnih političnih ukrepov glede aktualnih vprašanj o temeljnih pravicah.

Na drugem letnem kolokviu (17. in 18. novembra 2016) so bile z vidika temeljnih pravic obravnavane večkratne povezave med svobodnimi in pluralističnimi mediji ter demokracijo⁵⁰. Oblikovalci politike na nacionalni ravni in na ravni EU, mednarodne organizacije in organizacije civilne družbe, glavni uredniki, novinarji, nacionalni regulatorji, predstavniki raznih novinarskih in medijskih združenj in informacijskih družb, akademiki, sodniki ter drugi pravni strokovnjaki so predlagali ključne ukrepe za vse udeležence, ti ukrepi pa so upoštevani v sklepih kolokvija, ki jih je Komisija objavila kmalu po dogodku⁵¹.

Ena izmed tem je bila zaščita svobode in neodvisnosti medijev pred političnim in finančnim pritiskom. Udeleženci so poudarili pomen neodvisnosti regulatorjev medijev in pozvali k hitremu sprejetju zakonodajnega predloga Komisije o spremembi direktive o avdiovizualnih medijskih storitvah⁵².

Še eno področje razprave je bilo opolnomočenje novinarjev in njihova zaščita pred pritiski, grožnjami, fizičnim nasiljem in sovražnim govorom. Udeleženci so poudarili pomen boja proti nekaznovanju za

⁴⁹ Skåne in Blekinge, pritožbeno sodišče, zadeva B 7426-15, odločba z dne 5. decembra 2016.

⁵⁰ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=31198.

⁵¹ http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf.

⁵² Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive 2010/13/EU o usklajevanju nekaterih zakonov in drugih predpisov držav članic o opravljanju avdiovizualnih medijskih storitev glede na spreminjajoče se tržne razmere (COM(2016) 287 final z dne 25. maja 2016).

kazniva dejanja in izražanje sovraštva proti novinarjem, zlasti ženskam. Nadaljnje ukrepanje vključuje dodelitev sredstev EU za projekte, namenjene medijskemu pluralizmu, zaščiti novinarjev in boju proti sovražnemu govoru na spletu. Komisija je novembra 2016 začela vseevropsko kampanjo in leto ciljno usmerjenega ukrepanja za boj proti nasilju nad ženskami in njegovo preprečevanje⁵³, vključno s takim nasiljem v medijih.

Udeleženci so obravnavali tudi izzive in priložnosti v konvergentnem medijskem okolju. Razpravljali so o vlogi etičnega novinarstva in medijski pismenosti ter o finančni vzdržnosti kakovostnih medijev in preiskovalnega novinarstva. Obravnavan je bil tudi vpliv, ki ga lahko ima uporaba algoritmov ali širjenje lažnih novic na medijski pluralizem in na ozaveščeno demokratično razpravo. Nadaljnje ukrepanje vključuje financiranje za medijsko pismenost, podpiranje opredelitve etičnih dobrih praks za spodbujanje kakovostnih informacij ter uvedbo ocenjevanja učinka s strani Komisije in javnega posvetovanja⁵⁴ o zaščiti žvižgačev.

5. Sklep

Najnovejše dogajanje v EU in drugje resno ogroža temeljne pravice. Komisija ostaja pozorna in zavezana visoki ravni varstva temeljnih pravic v EU. Intenzivneje bo ukrepala, da bo zagotovila, da bodo vsi zakonodajni predlogi in ukrepi EU v celoti združljivi z Listino. Njen cilj je zagotoviti, da bodo vsi organi, ki jih Listina zavezuje, še naprej spoštovali Listino.

Pomena sistema nadzora in ravnotežja v demokratičnih družbah, zlasti ključne vloge vrhovnih in ustavnih sodišč pri podpiranju skupnih vrednot EU, ni mogoče preceniti, to vlogo je treba podpreti ob polnem spoštovanju neodvisnosti sodstva. Zunanji neodvisni nadzor (tudi v okviru Evropske konvencije o človekovih pravicah) je bistven v demokratičnih družbah. Ključno vlogo organizacij civilne družbe pri obnovi prizadevanja za demokracijo, pravno državo in temeljne pravice bi bilo treba negovati in ohranjati.

⁵³ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3946_en.htm.

⁵⁴ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54254.